

Simon Critchley

İntihar Üzerine
Notlar

Sonsöz: David Hume

Türkçesi: Utku Özmakas

I.

Bu kitap, bir intihar notu değil.

Édouard Levé, 2007’de *İntihar** kitabının elyazmasını yayıncısına teslim ettikten on gün sonra dairesinde ilmeği boynuna geçirmişti. Kırk iki yaşındaydı. Jean Améry, *İntihar Üstüne*** isimli kitabını 1976’da yayımlattıktan iki yıl sonra aşırı dozda uyku hapı alarak hayatına son vermişti. Altmış beş yaşındaydı. 1960 yılında Albert Camus, intihar sorununu ele aldığı ve bu sorunu çözdüğünü düşündüğü *Sisifos Söyleni**** kitabının yayımlanmasından yaklaşık on sekiz yıl sonra bir araba kazasında hayatını kaybetti. Rivayet o ki, araba kazasında ölmenin bütün ölümler arasında en saçması olduğunu söylemiştir. Öldüğünde cebinde kullanılmamış bir tren bileti bulunmasıysa durumu iyice absürtleştirir. O da kırk altı yaşındaydı.

Daha sayfaları çevirmeye başlamadan okuru hayal kırıklığına uğratma riskini göze alarak söyleyeyim: Kendimi öldürmek gibi bir niyetim yok... en azından şimdilik. Öte yandan intihara karşı olduğunu; birinin hayatına son vermesinin sorumsuzca ve bencilce, hatta utanç verici ve korkakça olduğunu; insanın ne olursa olsun yaşama dört elle sarılması gerektiğini bağıra çağıra ilan edenler korosuna katılmaya da niyetim yok. Bana kalırsa intihar ne hukuki ne de ahlaki açıdan suç olarak

* *İntihar*, çev. Orçun Türkay, İstanbul: Sel, 2014.

** *Hand an sich legen*, çev. Aydın Gelmez, İstanbul: Sel (yayın aşamasında).

*** *Sisifos Söyleni*, çev. Tahsin Yücel, İstanbul: Can, 1997.

değerlendirilebilir. Meseleyi böyle ele almamak gerekir. Buradaki amacım, basit bir biçimde bu olguyu, öncesi ve sonrasıyla intihar eyleminin kendisinin ne olduğunu anlamaya çalışmaktan ibaret. Bu eylemi, kendini boşluğa bırakanların yahut da bunun eşiğine kadar gelenlerin gözünden ele almak istiyorum. Kendimizi boşluğun kucağına bırakabilme kapasitesi taşıyor olmamızın, bizi insan kılan şeylerden biri olduğu bile düşünülebilir hatta. İntiharını inceden inceye, dikkatli bir şekilde, kestirme hükümlere varmadan ya da –yaşam veya ölüm hakkı gibi– ahlaki ilkeler koymadan ve mümkünse biraz da mesafelenerek ele almak istiyorum. İntiharın yüzüne gözümüzü dikip uzun uzadıya bakmak zorundayız; onu ölçüp biçip etraflıca düşünmek zorundayız; niteliklerinin, hasletlerinin, kalımsal karakter özelliklerinin, marifet ve kurnazlıklarının neler olduğunu yoklamalı, yüzünde oluşan kırışıklıkları tek tek incelemeliyiz. Belki de yakından baktığımızda gördüğümüz şey, bize dönüp ters ters bakan kendi çarpık yansımamızdır.

Hiç şüphe yok ki, verdiği yanıtı bir kenara bırakırsak, Albert Camus'nün *Sisifos Söyleni*'ndeki sorusu yerinde bir soruydu. Hayatın yaşamaya değer olup olmadığına karar vermeliyiz; yanıtlanması gereken temel felsefi sorunun şu olduğunu kabul etmeliyiz: Yaşamalı mı, yoksa ölmeli miyim? Olmak ya da olmamak? Birazdan değineceğimiz üzere, intihar hakkındaki düşüncelerimizi ve yargılarımızı şekillendirmeye devam eden hukuki ve *ahlaki* çerçeve, hayatın Tanrı'nın bir armağanı olduğunu söyleyen Hıristiyan metafiziğinin esareti altındadır. Bu nedenle, Kutsal Kitap'ın hiçbir yerinde açıkça yasaklanmış olmamasına karşın, insanın kendi canına kıyması yanlıştır (tabii aslına bakılırsa İsa'nın çarmıha gerilmesi de bir tür intihar eylemi olarak yorumlanabilir). Hıristiyan teologları, kendi canına kast eden kişinin, Tanrı'dan başka kimseye ait olamayacak olan bireysel varlığı üzerinde söz sahibi olduğu vehmine kapıldığını ileri sürer. Dolayısıyla, bu teologlar için intihar bir günahtır.

Bu teolojik söylem, on dokuzuncu yüzyıldan itibaren intiharın bir günah değil de, çeşitli şekillerde tedavi edilmesi gereken ruhsal bir bozukluk olduğunu söyleyen psikiyatrinin doğuşuyla birlikte tahtından olmuştur. Günümüzde intihara yaklaşımımız halen büyük ölçüde psikiyatrinin söylemi tarafından belirlenmektedir: İnsanı intihara sürükleyen bir depresyondan, ilaç –diyelim ki, Lityum– ile psikoterapinin bir araya gelmesiyle en iyi şekilde tedavi edilebilecek bir hastalık olarak söz etmeye dünden hazırız (dahası, bu yaklaşım pek de yanlış değildir). Ne var ki, intihara yönelik zımnî ahlaki hükümlerimizin, bütün gücüyle ve özüne zerre kadar hanel gelmeden Hıristiyan teolojisinden günümüze ulaştığını görebiliriz. Batı'nın, Tanrı'nın yerini toplum ya da devletin aldığı, intiharın bir suç olmaktan çıktığı son yarım yüzyılı düşünüldüğünde dahi, bu eylem halen –mahcup bir yanıt talep eden– bir tür kusur ya da başarısızlık olarak görülmektedir. İntiharın üzücü ya da yanlış olduğunu düşünebiliriz; ancak çoğu zaman nedeninden bihaberizdir. Üstelik, intihar karşısında içi boş birkaç klişeden başka ne diyebileceğimizi bile bilmiyoruz.

İntihara dair dürüstçe konuşabileceğimiz bir dilden yoksunuz; çünkü hem son derece rahatsız edici bulduğumuzdan hem de korkunç şekilde insanın elini ayağına doluşturduğundan bu konu üzerine kafa yormanın güç olduğunu düşünürüz. Birileri, bir dost, bir aile üyesi, hatta kendimizle özdeşleştirdiğimiz bir ünlü –(herhangi bir zaman diliminde benzer bir etki yaratan hikâyeleriyle özdeşlik kurabileceğimizden şüphe duysam da) Robin Williams ve Philip Seymour Hoffman'ın yakın zamanlardaki ölümlerine verilen karmaşık tepkileri düşünün– hayatına son verdiğinde, alışlageldiği üzere iki şekilde tepki veririz. Ya usulca aptallık ettiklerini, bencilce ve sorumsuzca davrandıklarını düşünürüz ya da eylemlerinin kontrolleri dışında kalan bazı etmenlerin (ağır depresyon, kronik bağımlılık vb.) sonucu olduğuna karar veririz. Yani, eğer kendilerini hür iradeleriyle

öldürdülse içten içe onları suçlarız; ama eylemlerinin depresyon gibi dizginlenemeyecek davranışsal etmenlerin kaçınılmaz bir sonucu olduğunu söylediğimizdeyse hür irade kavramı ve özgürlükler masadan kalkar.

Bu eğilimin aksine, intiharı –ahlaki bir sitemle ya da sessiz bir kınamayla karşılanmaması gereken– özgür bir edim olarak düşünmeye müsaade eden bir alan açmak istiyorum. İntiharı anlamak gerekir ve bu konuda çok daha olgun davranmaya, affedici olmaya ve derinlikli düşünmeye ciddi ihtiyacımız var. İntihara ilişkin bütün tartışmalarda öfke hemen her zaman gereğinden fazla yer kaplıyor. İntihar edenlerin ardında bıraktıkları eşleri, aileleri ve dostları, bu eylemi tartışma çabalarında illa ki anlaşılır bir öfkeden dem vuruyorlar. Gelgelelim, buna cesaret etmek zorundayız. İntiharı konuşmak zorundayız.

Hayatta kalanların öfkesinin yanı sıra intihara ilişkin tepkimizde de çelişkili gibi görünen bir şeyler vardır. Bir yandan, intiharın dehşeti bizi suskunlaştırıp dilimizden eder, bir dostumuz canına kıydığında kendimizi şaşkınlıktan küçük dilimizi yutmuş halde buluruz. Hiçbir manası ve muhatabı olmayan homurdanmalar kalır elimizde: “Bunu nasıl yapabildi?”, “Karısı bunu nasıl atlatacak? İntihar etmeden biraz önce alışveriş yapmaya gitmişti, değil mi?”, “O sırada çocuklar evde değildi, değil mi?”, “Ofiste nasıl astı ki kendini?” Gel gör ki, kafamızdan geçen tüm bu soruların bir yanıtı olsa bile, intiharın nedeni, kendimizi niçin öldürdüğümüz yine de karanlıkta kalır. Kendimizi intihar eden kişiden ayırmamızı sağlayacak bir açıklama, bir bahane ya da belki bir tür teselli mi arıyoruz? Bunu bulsak bile daha iyi hissedecek miyiz? Böyle bir şey mümkünse bile kendimizi daha iyi hissetmeli miyiz?